

Motion till riksdagen

1989/90:Sf241

av Olof Johansson m.fl. (c)

Ett nytt pensionssystem

Enligt centerpartiet är det en central uppgift för samhället att garantera grundtrygghet för alla människor och att ge rättvisa och jämlikhet. Pensionssystemet skall medverka till detta och ge utrymme för valfrihet och livskvalitet för den äldre generationen.

Pensionssystemet är vårt största fördelningssystem. I huvudsak syftar det till att skapa rättvisa levnadsbetingelser mellan den yrkesverksamma gruppen och pensionärerna.

Nuvarande skatteregler innebär emellertid att pensionärer med lag eller ingen ATP blir hårt beskattade om de får en extra inkomst. Det extra avdrag, som utgår för att ge dem med lägst pension skattefrihet, avtrappas så kraftigt att oacceptabla margineffekter uppstår.

Vi vill i denna motion presentera ett förslag till förstärkt grundtrygghet för pensionärerna som ersätter nuvarande särregler på skatteområdet. Förslaget innebär dessutom en minskad byråkrati och betydande incitament till personligt sparande och ökade insatser i arbetslivet även efter pensionsålderns inträde.

Det är angeläget att "århundradets skattereform" utformas så att pensionärerna omfattas av samma skatteregler som övriga inkomstagare och därmed även av samma låga margineffekter. Vårt förslag till förstärkt grundpension ger dessa möjligheter till enhetliga skatteregler.

Dagens situation för pensionärer

Pensionärer har förmåner av olika slag. Vid normal pensionsålder får en ensamstående pensionär under 1990 en folkpension på 28 512 kr. För den som har ingen eller lag ATP tillkommer ett pensionstillskott på 14 850 kr. Pensionen blir då 43 362 kr. per år. Ännu lägre pension har de s.k. undantagandepensionärerna, vilka som lägst har enbart folkpension.

ATP kan utgå med maximalt 115 830 kr. men då faller pensionstillskottet bort.

Delpension, som kan tas ut från 60 års ålder, minskar inkomsten med 17,5 % om man halverar sin arbetstid eftersom lönebortfallet täcks av delpensionen till 65 %. Dessa förmåner ges helt utan inkomst- eller förmögenhetsprövning.

Utöver vad som ovan nämnts finns andra förmåner där sådan inkomst- eller förmögenhetsprövning sker.

- Hustrutillägg som uppgår maximalt till 30 400 kr. per år, om mannen fyllt 65 år och kvinnan är över 60 år.
- Kommunalt bostadstillägg, KBT, ges med ett belopp som delvis bestäms av kommunerna. Lagen säger dock att minst 80 % av boendekostnaden i intervallet 80-1 700 kr. per månad måste utgå i KBT till ensamstående pensionär. De flesta kommuner ger något mer.

För en ensamstående pensionär som har folkpension, pensionstillskott och lägsta KBT vid en hyreskostnad av minst 1 700 kr. per månad, blir den samlade inkomsten knappt 59 700 kr. per år enligt 1990 års regler. Beloppet är skattefritt om det inte finns några andra inkomster eller besparingar som sänker det extra avdraget eller KBT. Vid en kommunal utdebitering på 32 kr. motsvarar detta en skattepliktig inkomst för en icke-pensionär på cirka 85 000 kr. med tillämpning av årets statliga skatteskala och med schablonavdrag på 3 000 kr. för inkomstens förvärvande.

Det är svårt för en pensionär med låg pension att kunna höja sin inkomst efter skatt. Den skattefrihet, som nås genom det extra avdraget, försvinner snabbt vid extrainkomster. Samtidigt reduceras KBT med en tredjedel av inkomstökningen om den är i form av pensioner, räntor eller egen verksamhet. De första 14 850 kronorna i ATP är direkt utbytbara mot pensionstillskottet och påverkar således inte nettoinkomsten för individen.

Man kan notera att de första cirka 60 000 kronorna i ATP ger ett synnerligen litet tillskott till nettoinkomsten på grund av att marginaleffekten blir över 90 % genom att såväl det extra avdraget som KBT reduceras av ATP-inkomsten över folkpension och pensionstillskotts-nivån.

Till detta kan läggas att många kommuner följer rekommendationer som innebär inkomstrelaterade taxor för hemtjänsten. Därför kan den samlade marginaleffekten vara över 100 %. Flera tiotusentals kronor mer i ATP kan ge mindre i plånboken.

I dag medför delpensionen att det inte är alltför lockande att arbeta heltid efter fyllda 60 år. Huvuddelen av inkomsttagarna får i år en marginalskatt på minst 40 %. Avstår man från 5 000 kr. i lön, får man 3 250 kr. i delpension, samtidigt som skatten sjunker med cirka 700 kr. Nettoeffekten av pensioneringen blir då att inkomsten sjunker med drygt 1 000 kr.

Efter stark kritik från centerpartiet har vissa regeländringar – men ej tillräckliga – genomförts för att minska de negativa marginaleffekterna som inträffar vid pensioneringen. Från och med 1989 minskas sålunda inte längre KBT på grund av inkomst av anställning och i årets budgetproposition föreslås att inte heller det extra avdraget skall reduceras av sådana inkomster. Dessutom har reglerna för hur besparingar begränsar det extra avdraget och KBT reformerats något. De genomförda regeländringarna är dock inte tillräckliga.

Från centerns sida har vi krävt ändringar som skulle sänka marginaleffekterna även när det gäller andra inkomster än inkomst av anställning. Inkomst av rörelse eller jordbruk borde exempelvis behandlas lika som inkomst av anställning. Vi har även krävt att den skattemässiga "bestraffningen" som hittillsvarande system inneburit för pensionärer med låg pension, men med besparingar, skall upphöra.

Vårt förslag till förstärkt grundpension

Mot. 1989/90

Sf241

Vi förordar att alla pensionärer tillförsäkras en grundtrygghet inom ATP-systemet, motsvarande 90 882 kr. i 1990 års penningvärde (grundpension = 68% av 4.5 x basbeloppet). Med tillämpning av årets skatteregler och med samma schablonavdrag som för arbetsinkomster skulle detta efter skatt ge pensionärer med endast grundpension en nettoinkomst efter skatt på drygt 63 500 kr. per år. De med den lägsta pensionen och med KBT enligt nyss nämnda exempel skulle följaktligen få en höjning av sin nettoinkomst med cirka 3 800 kr. per år. Vi anser att detta är en välbehövlig förbättring för alla äldre som saknar ATP eller har en mycket låg sådan.

Förmånerna i folkpensionen och tilläggs pensionen samordnas, liksom berörda avgiftssystem. Hela grundpensionen skall betalas via ATP-systemet. En inkomstrelaterad pension kommer att utgå ovanpå grundpensionen på samma sätt som nuvarande ATP. ATP-taket vid 7,5 basbelopp bör ligga fast. Det innebär att alla som har en pension som är lägre än den nuvarande grundpensionen på 4,5 basbelopp får sin pension höjd till den högre nivån. Enligt vårt förslag utgår grundpensionen lika för alla. Diskrimineringen av de pensionärer som avstod från ATP, i dag ca 20 000 s.k. undantagandepensionärer, upphör. Pension utöver vad som kan erhållas genom grundpension eller inkomstrelaterad pension kan utgå antingen genom pensioner som avtalats fram eller genom sparande i personliga, frivilliga pensionsförsäkringar.

Centerpartiet anser det vara en styrka för marknadsekonomin om den utvecklas på grundval av ett omfattande personligt målsparande. Vår idé om en grundpension kombinerad med ett enskilt och personligt frivilligt sparande ger en inriktning av sparandet som vi också från andra utgångspunkter än den personliga tryggheten finner vara angeläget att främja.

Förslaget om grundpension skapar en grund för att kunna avveckla merparten av de särregler som nu förekommer för pensionärerna. Någon särskild folkpension eller pensionstillskott utanför ATP utgår ej. KBT kan upphöra både vad gäller statens och kommunens åtagande. Kommunens skyldigheter enligt socialtjänstlagen kvarstår dock.

De särskilda skattereglerna för pensionärerna behövs inte längre. Det gäller reglerna för extra avdrag och dessa reglers anpassning till olika inkomstslag. Pensionärerna skall ha samma regler vad gäller grundavdrag och schablonavdrag som gäller för övriga inkomsttagare.

Fördelarna som uppnås är bl.a. att byråkratin radikalt minskas genom att man av fem delsystem får ett enda. Marginaleffekterna försvinner och därmed blir det lönsammare för pensionärer att arbeta extra. Den svårkontrollerade behovsprövningen av KBT blir överflödigt. Klyftan mellan olika pensionsgrupper minskar i och med att alla pensionärer skall ges samma grundtrygghet. Inte minst för kvinnliga folkpensionärer skulle förslaget vara gynnsamt. Kvinnor, som deltidsarbetat eller varit hemma i många år med barn, har ett sämre utgångsläge i pensionssystemet. Genom detta förslag skulle deras situation väsentligt förbättras. En högre grundpension ger helt enkelt valfrihet för pensionärerna.

Fördelarna med ett pensionssystem enligt grundtrygghetsmodellen är många.

- Människor med låg pension får en förbättrad situation.
- Skillnaden mellan gifta och ogifta pensionärer försvinner.
- Marginaleffekterna för pensionärer blir inte högre än för övriga. Det kommer att löna sig, även för pensionärer, att ha extra inkomster.
- Nuvarande orättvisor för kvinnor minskar.
- Pensionärernas förmåner blir överblickbara och envar kan bättre förstå hur den egna ekonomin utvecklas beroende på vilka dispositioner man gör.
- Byråkratin och krånglet minskar avsevärt och behovet att kontrollera pensionärers tillgångar minskar kraftigt.

Betydande vinster i administrationen kan uppnås genom den av oss föreslagna grundpensionen. Vi behöver inte längre särskilda skatteregler för pensionärer och därmed heller ingen administration för detta. Ett gemensamt pensionssystem som är enkelt och överskådligt skapas för huvuddelen av pensionärerna. Försäkringskassans personal kan därmed koncentrera sig på andra och mera angelägna arbetsuppgifter.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs
att riksdagen hos regeringen begär förslag om en förstärkt grundpension enligt de i motionen angivna riktlinjerna.

Stockholm den 17 januari 1990

Olof Johansson (c)

Karl Erik Olsson (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Gunnar Björk (c)

Pär Granstedt (c)

Karin Israelsson (c)

Per-Ola Eriksson (c)

Görel Thurdin (c)

Karin Söder (c)

Gunilla André (c)

Börje Hörnlund (c)

Agne Hansson (c)

Larz Johansson (c)